

Швачка В.Ю.

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

СПІВВІДНОШЕННЯ СТИХІЙНИХ І ЦІЛЕСПРЯМОВАНИХ ЗАСОБІВ ПРАВОСОЦІАЛІЗУЮЧОГО ВПЛИВУ НА ОСОБИСТІТЬ У СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті здійснено дослідження теоретичних основ співвідношення стихійних і цілеспрямованих засобів правової соціалізації.

На підставі аналізу юридичної літератури визначено основні засоби правосоціалізуючого впливу на особистість у тому числі й у сучасних умовах розвитку українського суспільства. У процесі правової соціалізації особистість зазнає впливу як стихійних неконтролюючих суб'єктивних засобів та об'єктивних умов життя, так і соціально контролюючої цілеспрямованої діяльності державних і громадських органів та організацій.

Стихійний, спонтанний вплив на особистість у процесі правової соціалізації здійснюється шляхом безпосереднього спілкування людей у повсякденному житті, а також у результаті виникнення різноманітних соціальних, правових ситуацій реального життя, свідком або безпосереднім учасником яких є особа. Саме в процесі такої постійної взаємодії з іншими людьми особа зазнає впливу безпосереднього соціального середовища, в межах якого вона отримує певну правову інформацію, частина якої засвоюється нею у вигляді імперативів поведінки.

Цілеспрямовані, соціально контролюючі процеси впливу на особистість реалізуються передусім зусиллями сім'ї, школи, інших виховних і навчальних закладів, а також зусиллями різноманітних громадських організацій шляхом правового виховання.

Обґрунтовано, що в процесі правової соціалізації особистість зазнає впливу як стихійних неконтролюючих суб'єктивних засобів та об'єктивних умов життя, так і соціально контролюючої цілеспрямованої діяльності державних і громадських органів та організацій.

З метою прискорення й досягнення позитивних результатів процесу правової соціалізації особистості необхідно більше уваги приділяти цілеспрямованим способам правосоціалізуючого впливу, а саме правового виховання, що сприятиме нейтралізації негативного впливу безпосередньо навколишнього середовища.

Ключові слова: *правова соціалізація, стихійні фактори соціалізуючого впливу, цілеспрямована правова соціалізація, правова культура, правова свідомість, правове виховання.*

Постановка проблеми. Динаміка суспільних перетворень, що характерні для українського суспільства протягом останнього часу, нерозривно пов'язана з динамікою адаптації населення до різноманітних змін в економічному, політичному, соціальному та правовому просторах.

При цьому правовий фактор починає відігравати домінуючу роль у системі соціальних відносин.

Зовні процес адаптації виглядає як намагання особистості «вписати» свій життєвий світ у нову систему соціально-правових координат. Але насправді відбувається дещо протилежне. Адаптованою можна вважати ту особу, яка «вписала» нову соціальну реальність у власну систему цінностей. Тобто адаптація передбачає насамперед

інтеріоризацію особою нового соціально-правового досвіду. У зв'язку з цим під впливом особливостей перехідного періоду, що переживає українське суспільство, проблема правової соціалізації особистості стає все більш актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Історія становлення поняття «правова соціалізація» розглядалася в роботах як зарубіжних, так і вітчизняних науковців, серед яких – С.В. Боботов, Ю.В. Галінайгіте, Н.П. Гедікова, В.А. Глазирін, Ю.І. Гревцов, С.М. Жевакін, О.М. Здравомислова, І.С. Кон, В.П. Казимирчук, Ж. Карбоньє, В.М. Кудрявцев, М.І. Козюбра, В.В. Копейчиков, Ш. Курильські-Ожвен, В.В. Лапаєва, Н.П. Лукашевич, В.В. Москаленко, Є.В. Назаренко, Н.М. Оніщенко, І. Сабо, В.М. Сирих, Л.І. Спиридонов,

В.А. Чевранов, Ю.В. Чуфаровський, В.Т. Циба, В.А. Щегорцев, В.А. Ядов та ін.

Серед видатних українських науковців дослідженням тих чи інших проблем правової соціалізації особистості займалися О.В. Зайчук, Ж. Карбоньє, М.І. Козюбра, В.В. Копейчиков, Є.В. Назаренко, Н.М. Оніщенко, Н.М. Пархоменко, І.В. Патерило, А.Р. Рабинович, М.В. Цвік, В.М. Сирих, Л.І. Спиридонов.

Проте, як правило, в дослідженнях вони майже взагалі не розглядали питання механізму правової соціалізації особистості. Незначна ж частина тих, хто досліджував це питання (Ю.В. Галінайтіте, Ю.І. Гревцов), розглядали його виключно з погляду механізму соціалізації особистості загалом, без виділення механізму правової соціалізації особистості як окремого об'єкта дослідження. Серед небагатьох тих, хто все ж таки досліджував питання механізму правової соціалізації особистості, необхідно виділити доктора філософських наук Н.П. Осипову.

Постановка завдання. Метою статті є визначення співвідношення стихійних і цілеспрямованих засобів правосоціалізуючого впливу на особистість у сучасних умовах формування українського суспільства з метою подолання панівного правового нігілізму та формування соціально активної особистості з високим рівнем правової свідомості й правової культури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Становлення нової соціально-економічної, політичної та правової системи України супроводжується передусім ліквідацією попередніх механізмів правової соціалізації, а вже потім побудовою нової моделі, що, у свою чергу, зазнає значного супротиву й відбувається дуже повільно. Натеper Україна перебуває в тій ситуації, коли стара система цінностей уже не виконує свої функції, а нова ще повністю не сформована. Отже, у ситуації адаптації перебуває як суспільство загалом, так і кожна особа.

Успіх багатьох перетворень, що відбуваються нині в українському суспільстві, залежить від усвідомлення суб'єктами права його місця й ролі в житті особи, держави та суспільства. Без глибокого розуміння соціальної ролі права, сутності та змісту правових норм, ролі правових відносин неможливе свідоме сприйняття й виконання громадянами правових приписів [5, с. 23].

У наш час для українського суспільства характерна наявність протиріччя між курсом на побудову правової держави і громадянського суспільства, з одного боку, і правовою реальністю – з

іншого, особливістю якої є те, що право до цього часу ще не стало основою відносин у нашому суспільстві; самі органи державної влади та їх посадові особи дуже часто ігнорують норми права, використовують їх у супереч інтересам суспільства для задоволення власних приватних потреб чи інтересів окремих соціальних груп.

При цьому судова система та система правоохоронних органів не мають ефективних механізмів протидії й запобігання такому використанню норм права.

Нерідко приймаються нормативно-правові акти, що суперечать один одному, спостерігається тенденція переваги підзаконних нормативних актів над законами, що посилює серед населення правовий нігілізм, який є перешкодою розбудови правової держави.

Навіть у країнах зі стабільною економікою та стійкими державними структурами й послідовною системою залучення особи до правової системи, в якій усі інститути та агенти соціалізації доповнюють один одного, не завжди можуть бути досягнені поставлені цілі.

В Україні більшість інститутів правової соціалізації, таких як сім'я, школа й інші, перебувають у ситуації виживання й не здійснюють відповідного необхідного впливу на процес формування особистості. Зростання соціальної нерівності, неефективність органів влади, очевидна корумпованість владних структур усіх рівнів, декларування рівності перед законом, відсутність реальних механізмів захисту прав і свобод людини та громадянина сприяють формуванню негативного ставлення до права і зневіри у правозахисні органи державної влади.

Панування в суспільстві правового нігілізму, зневажливе ставлення та зневіра в право є свідченням низького рівня правової культури й правової свідомості населення. Побудова правового й демократичного суспільства потребує насамперед посилення ролі, значення та престижу права як регулятора суспільних відносин, а також формування соціально активної особистості з високим рівнем правової культури та правосвідомості, що, у свою чергу, має стати метою правової соціалізації особистості на сучасному етапі розвитку України.

Як уже зазначалося, в процесі правової соціалізації особистість зазнає впливу як стихійних неконтролюючих суб'єктивних засобів та об'єктивних умов життя, так і соціально контролюючої цілеспрямованої діяльності державних і громадських органів та організацій.

Залежно від засобів впливу на процес формування особистості можна виділити два види правової соціалізації особистості: цілеспрямовану і стихійну. Указані види правової соціалізації особистості взаємопов'язані між собою, але кожен із них характеризується своїми особливостями, що зумовлені різноманітними факторами. Такої точки зору дотримуються в роботах такі відомі науковці, як В.В. Москаленко, Ю.В. Галінайтіте, В.Т. Циба.

Цілеспрямована правова соціалізація – це спеціально створена система засобів впливу суспільства на особу з метою формування її згідно із цілями й інтересами цього суспільства.

Цілеспрямовані, соціально контролюючі процеси впливу на особистість реалізуються насамперед зусиллями сім'ї, школи, інших виховних і навчальних закладів, а також зусиллями різноманітних громадських організацій шляхом правового виховання.

Отримання певного рівня правових знань впливає на формування в особистості власних ціннісно-правових орієнтацій, що безпосередньо визначає ставлення особи до різноманітних правових явищ і зумовлює її поведінку у сфері дії права. Саме від рівня та якості правового виховання залежить і рівень правової культури й правосвідомості особистості.

Стихійний, спонтанний вплив на особистість у процесі правової соціалізації здійснюється шляхом безпосереднього спілкування людей у повсякденному житті, а також у результаті виникнення різноманітних соціальних, правових ситуацій реального життя, свідком або безпосереднім учасником яких є особа. Саме в процесі такої постійної взаємодії з іншими людьми особа зазнає впливу безпосереднього соціального середовища, в межах якого вона отримує певну правову інформацію, частина якої засвоюється нею у вигляді імперативів поведінки.

Наявність двох видів правової соціалізації особистості майже завжди породжує їх протистояння. Іноді вектори цілеспрямованої та стихійної правової соціалізації особистості збігаються, і це сприяє швидкому досягненню її позитивного результату. Але частіше за все характер цінностей, установок безпосереднього оточення особистості (стихійної соціалізації) не збігається із цілями цілеспрямованої соціалізації, що призводить навіть до повного їх протистояння. Це, у свою чергу, уповільнює процес досягнення позитивного результату правової соціалізації або взагалі заважає досягненню поставлених цілей і породжує конфлікт між особистістю й суспільством.

У зв'язку з цим часто постає питання: якому з перелічених видів правової соціалізації особистості – спрямованій чи стихійній – надати перевагу. Надання переваги стихійним засобам впливу може призвести до уповільнення або навіть негативних результатів правової соціалізації особистості.

Саме тому з розвитком правової культури та суспільства загалом дедалі більшу роль відіграють цілеспрямовані засоби впливу на особу порівняно зі стихійними, що, у свою чергу, мають перевагу здебільшого в менш розвинених країнах і країнах, які довгий час існують і розвиваються в умовах конфлікту або переживають серйозну системну кризу [3, с. 54].

Визначення видів правової соціалізації особистості може здійснюватися й за іншим критерієм, в основі якого покладено відмінність її внутрішнього та зовнішнього змісту. Зовнішній зміст процесу правової соціалізації проявляється у впливі всіх зовнішніх об'єктивних правосоціалізуючих факторів на особистість, що, у свою чергу, забезпечує прояв і корегування внутрішньої структури особистості. А формування конкретного типу особистості відображає внутрішній суб'єктивний зміст процесу правової соціалізації.

Уперше поняття «внутрішня» і «зовнішня» соціалізація до наукового обігу введено російським філософом Л.К. Сінцовою, яка зазначає, що процес сприйняття індивідуумом суспільних норм і цінностей, засвоєння ним соціального досвіду – це і є внутрішня соціалізація. У її процесі активним суб'єктом є індивід. Під зовнішньою соціалізацією ж варто розуміти саме передачу соціального досвіду від суспільства до індивіда, де, навпаки, активним суб'єктом стає суспільство, а не індивід [9, с. 9].

Незалежно від активного чи пасивного засвоєння індивідом соціального, правового досвіду в процесі зовнішньої правової соціалізації, кінцевим її результатом має бути формування насамперед активної правової позиції особистості. Саме шляхом повсякденного дотримання, виконання й використання правових норм у діяльності індивід не лише пізнає правові норми, а й формує відповідний рівень своєї правової свідомості. Неможливо сформувати належний рівень правової свідомості та правової культури особистості лише за допомогою зовнішніх факторів впливу. Людина є свідомою істотою, яка активно й вибірково сприймає зовнішній вплив, а не пасивно пристосовується до навколишнього середовища.

Отже, результат зовнішнього впливу на особистість багато в чому залежить від її індивідуальної

системи цінностей. Тому лише за наявності бажання самої особистості сприйняти чинні в суспільстві правові цінності можливе ефективне використання зовнішніх правосоціалізуючих факторів впливу, що свідчить про важливу роль самосвідомості індивіда, його активну життєву позицію в процесі правової соціалізації. Саме самосвідомість як фактор внутрішньої соціалізації сприяє правому самовихованню індивіда і є необхідною умовою правової соціалізації особистості.

Зовнішні правосоціалізуючі фактори і правове самовиховання індивіда як внутрішній правосоціалізуючий фактор не повинні розглядатися самотійно й абсолютно незалежно один від одного, оскільки вони взаємопов'язані та є відносно самотійними аспектами єдиного процесу правового формування й розвитку особистості, що передбачають соціальну зумовленість її правового формування й розвитку, індивідуальну активність, яка проявляється в різноманітних видах її практичної діяльності та суспільних відносин [1, с. 16].

Проблема співвідношення зовнішніх правосоціалізуючих факторів і правового самовиховання індивіда пов'язана з проблемою діалектичного взаємозв'язку всіх форм суспільної й індивідуальної діяльності, створення умов, за настання яких цілі суспільної діяльності відповідатимуть цілям індивідуальної діяльності.

Отже, незважаючи на відносну самотійність зовнішніх об'єктивних і внутрішніх суб'єктивних правосоціалізуючих факторів процесу правової соціалізації, вони не зможуть ефективно функціонувати один без одного. Вони тісно взаємопов'язані, взаємозумовлені й настільки переплітаються один із одним, що навіть незначна зміна цілей чи методів впливу одного з них водночас призводить до зміни іншого, а саме зменшує або підвищує загальні результати правової соціалізації особистості.

Можливість переходу зовнішніх об'єктивних правосоціалізуючих факторів у внутрішні суб'єктивні, навпаки, дає можливість розглядати процес правової соціалізації як двосторонній процес засвоєння об'єктивних зовнішніх факторів впливу й одночасне відтворення індивідуальних якостей особистості. Це, у свою чергу, дає можливість визначити процес правової соціалізації, який полягає у свідомому або підсвідомому засвоєнні соціального досвіду, тобто переході зовнішньої предметної дійсності і спілкування у внутрішню психічну діяльність правосвідомості, а також у відтворенні засвоєного раніше досвіду у правосвідомості особистості в елемент дійсності.

Варто також зазначити, що формування особистості з високим рівнем правосвідомості та правової активності насамперед залежить від правильного визначення цілей правової соціалізації особистості, а вже потім від вибору того чи іншого її виду.

Процес правової соціалізації особистості може бути зрозумілим лише за умови його дослідження у взаємозв'язку особистості й соціальних умов її життя, суспільних відносин, діяльності цієї особистості, спрямованої на зміну соціального середовища й самої себе, своїх ідей, поглядів і вчинків.

Існування реального процесу правової соціалізації й діяльності особистості поза межами суспільних відносин неможливе, як неможливе й існування суспільних відносин поза реальною життєдіяльністю і спілкуванням людей. Так, не можна уявити собі процес правової соціалізації особистості за межами реальних соціально-економічних, політичних, культурних, правових та інших суспільних відносин і спілкування, що є основою різноманітних видів людської діяльності.

Суспільні відносини – це не абстрактні зв'язки між людьми. Це міжособове спілкування, постійний процес взаємовпливу людей один на одного, зіткнення їхніх потреб та інтересів, зіставлення поглядів і переконань, обмін досвідом, а також результатами діяльності, предметно втіленими в матеріальній і духовній культурі, здійснення взаємної стимуляції, контролю й корекції діяльності. У спілкуванні здійснюються раціональний, емоційний і вольовий взаємний вплив і взаємодія людей, виявляється та формується спільність настроїв, поглядів, здійснюються передача й засвоєння звичок, стилю поведінки, способу життя, виникають згуртованість і солідарність, що характеризують групову та колективну діяльність [5, с. 23].

Значний вплив на правове формування особистості чинять суспільні відносини, що склалися в суспільстві й відображають конкретно історичні умови його формування. Кожне суспільство має власну історію, свою логіку культурного, соціального, політичного та економічного функціонування.

Відносини, що виникають у суспільстві, регулюються за допомогою історично сформованих традицій, соціальних і правових норм, які визначають соціальний і правовий статус особи.

Одним із основних факторів, що зумовлює процес правової соціалізації особистості, є характер взаємовідносин особи й суспільства та суспільства й держави. Саме від місця та ролі особи

в системі соціально-правових відносин залежить визначення основних завдань правової соціалізації особистості. Найявність протиріч між суб'єктивно наміченими, хоча й найбільш гуманними цілями та об'єктивно існуючими суспільними відносинами неодмінно призведе до негативних наслідків процесу правової соціалізації.

Правова соціалізація особистості є конкретно-історичним явищем. Її зміст, мета і стадії мають історичний характер і визначаються соціально-економічною та політичною структурою суспільства. Саме тому в процесі правової соціалізації формуються не якісь абстрактні соціальні правові якості особи, а конкретно-історичні риси особистості, необхідні їй для життєдіяльності в конкретному суспільстві.

Ігнорування суспільно-історичних умов у процесі вибору способів і засобів правової соціалізації особистості може негативно відобразитися на її результаті. Крім того, під час вибору засобів правової соціалізації необхідно враховувати індивідуальні особливості об'єкта.

Отже, засоби цілеспрямованої правової соціалізації, яким надається перевага в перехідні періоди розвитку держави, повинні застосовуватися з урахуванням соціально-історичних умов існування суспільства, а також індивідуальних особливостей особистості, що зумовлюють її вибірковість стосовно цих засобів впливу.

Так, в умовах розвитку демократичної, правової та соціальної держави в Україні основна мета й характер правової соціалізації особистості полягають у залученні особи до нової політичної та правової системи цінностей з метою формування високого рівня правової культури й правової свідомості, свідомої соціальної та правової активності особистості, яка, у свою чергу, є універсальним методом удосконалення навколишнього середовища, а отже, і самої особистості.

Довіра зазвичай уважається важливим показником, що свідчить про рівень прийнятності норм і цінностей суспільства та його інституцій особою. Саме суспільні цінності й норми (в тому числі й правові як один із видів соціальних норм), що поділяються всіма або принаймні більшістю членів суспільства, й визначають поведінку особи як щодо інших осіб, так і щодо суспільства загалом.

Особливістю сучасного українського суспільства є відсутність не лише загальноприйнятих суспільних цінностей, а й чітко сформульованих і прийнятих усіма його членами суспільних цілей. На всіх рівнях держави й суспільства немає усві-

домлення, куди власне рухається наше суспільство та на яких засадах відбувається цей рух.

У зв'язку з цим населення України переважно не довіряло й не довіряє практично всім владним інституціям, а також тим інституціям, які повинні забезпечувати захист його законних прав та інтересів.

Необхідно також звернути увагу на те, що в умовах сучасного українського суспільства потужним засобом правової соціалізації стають засоби масової інформації, які значно розширюють межі інформаційного простору.

За допомогою засобів масової інформації у свідомості особи створюються нові взірці правової поведінки. Завдяки своїй поширеності й доступності засоби масової інформації значною мірою впливають на рівень інформованості й обізнаності особи про зміст правових норм, можливі варіанти поведінки та юридичної відповідальності. Крім того, в ієрархії інститутів за рівнем довіри серед населення України протягом останніх десяти років засоби масової інформації стійко займають середню позицію.

Аналіз динаміки рівня довіри до різних соціальних інституцій у 2017–2018 роках проведено Київським міжнародним інститутом соціології (рис. 1). Цей аналіз свідчить про те, що найбільшою довірою серед українців користуються звичайні люди, які живуть поряд (68%), волонтери, які допомагають армії та переселенцям (63% та 61%), церква (51%), Збройні сили України (51%), а найменшою – уряд України (11%), Верховна Рада України (8%) і російські ЗМІ (4%) [2].

Як убачається, українці найбільше довіряють своєму оточенню, звичайним людям, потім волонтерам, армії й церкві, далі громадським організаціям, малому та середньому бізнесу й переселенцям. Інтернету, поліції та українським ЗМІ скільки довіряє, стільки ж і не довіряє, баланс близький до 0. Усім іншим українці не довіряють, рівень довіри – не більше ніж 14%, а рівень недовіри – не менше ніж 50%.

Отже, проаналізувавши індекси довіри до соціальних інститутів, можемо з упевненістю стверджувати, що сьогодні основним інститутом правової соціалізації особистості в Україні все ще залишається навколишнє середовище, оскільки саме в момент активного пристосування особи до умов правової дійсності відбувається інтенсивне засвоєння цінностей і норм, що йому притаманні.

Суспільна думка як складник навколишнього середовища особи, формується стихійно, й управляти нею прямо та безпосередньо неможливо.

Рис. 1. Динаміка рівня довіри до різних соціальних інституцій

На думку відомих правознавців М.С. Ошерова й Л.І. Спиридонова, вона є керованою лише опосередковано, шляхом революційних змін суспільного буття, за допомогою складного механізму масових комунікацій і складного механізму виховання особи тощо [7, с. 27].

Навколишнє середовище як стихійний фактор у процесі правової соціалізації особистості визначає бажану поведінку особи, що трансформується відповідними державними інституціями та громадськими організаціями в конкретні цілі й завдання правового виховання як цілеспрямований фактор правової соціалізації. Водночас виховання також здійснює відповідний вплив на навколишнє середовище, формуючи соціально активну особистість і даючи їй можливість виконувати певні соціальні ролі.

Отже, навколишнє середовище та правове виховання як засоби правової соціалізації особистості нерозривно пов'язані між собою, їхні цілі повинні збігатися або хоча б не конкурувати між собою.

В умовах же сучасного українського суспільства в період радикальних змін у його житті порушується й рівновага у взаємодії навколишнього середовища та правового виховання в процесі правової соціалізації особистості. Усі інститути

правової соціалізації натеper скоріше відокремлені один від одного, ніж виступають як конкуруючі утворення й до того ж перебувають у нерівних умовах.

Саме цілі й методи правового виховання як цілеспрямованого контролюючого фактору потребують суттєвого корегування з урахуванням відповідних суспільних змін. Лише успішне правове виховання як невід'ємна частина процесу правової соціалізації може забезпечити необхідний рівень правової свідомості та правової культури особистості й нейтралізувати не завжди позитивний вплив навколишнього середовища. Успішним же правове виховання буде лише тоді, коли його цілі будуть об'єктивно обумовлені та відображатимуть реальний стан розвитку суспільства, тенденції й закономірності його економічного, соціального, політичного, правового та духовного розвитку [8, с. 87].

На думку автора, для досягнення бажаних результатів правового виховання насамперед необхідно дослідити й правильно визначити мету, завдання, а також ефективні способи та методи його здійснення.

Метою правового виховання є ідеально сформульований результат, що відображає очікування суспільства, визначає основні напрями правови-

ховної роботи. Правове виховання спрямоване на формування поважного ставлення не тільки до права, а й до інших цінностей суспільства [6, с. 58]. Це, у свою чергу, пояснює тісний зв'язок правового виховання з іншими видами виховання, морального, естетичного, політичного тощо.

Саме розглядаючи правове виховання як цілеспрямований засіб правової соціалізації особистості, вважаємо за доцільне визначення його основної мети як формування соціально активної особистості з високим рівнем правової культури та правової свідомості.

Висновки. У перехідні періоди розвитку суспільних відносин домінуючими є саме стихійні форми правової соціалізації, незважаючи на їх непередбачуваність і неконтрольованість. Суспільна думка та думка колективів, безпосереднім учасником яких є особа, відіграють основну роль у формуванні ставлення її до права, адже з метою закріплення своєї належності до того чи іншого суспільного утворення, незалежно від того є воно формальним чи ні, особа сприймає ціннісні орієнтири групи, включаючи їх до своєї системи цінностей. Іноді групові цінності (в тому числі й правові) можуть не збігатися з нормами, що підтримуються суспільством, іншими соціальними групами та державою, тоді перед особою постає вибір, якій системі цінностей надати перевагу. Вирішальна роль у цій ситуації відводиться саме внутрішньому

переконанню особи й переконливості доводів та авторитету і ступеня її довіри до інститутів та агентів, які обґрунтовують доцільність сприйняття тої чи іншої системи цінностей.

Отримання певного рівня правових знань впливає на формування в особистості власних ціннісно-правових орієнтацій, що безпосередньо визначає ставлення особи до різноманітних правових явищ і зумовлює її поведінку у сфері дії права. Саме від рівня та якості правового виховання залежить і рівень правової культури та правосвідомості особистості.

Отже, у перехідні періоди розвитку держави перевага повинна надаватися саме цілеспрямованим засобам правової соціалізації, які повинні застосовуватися з урахуванням соціально-історичних умов існування суспільства, а також індивідуальних особливостей особистості, що зумовлюють її вибірковість стосовно цих засобів впливу.

Так, в умовах розвитку демократичної, правової та соціальної держави в Україні основна мета й характер правової соціалізації особистості мають полягати в залученні особи до нової політичної та правової системи цінностей з метою формування високого рівня правової культури та правової свідомості, свідомої соціальної та правової активності особистості, яка, у свою чергу, є універсальним методом удосконалення навколишнього середовища, а отже, і самої особистості.

Список літератури:

1. Галинайтите Ю.В. Правовая социализация рабочей молодежи: проблемы и решения : автореф. дисс. ... докт. юрид. наук. Москва, 1998.
2. Довіра соціальним інститутам, грудень 2018 р. / Київський міжнародний інститут соціології. URL: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=817&page=1>.
3. Лукашевич Н.П. Социология воспитания. Киев, 1996.
4. Макаренко Л.О. Формування правової культури особи. *Часопис Київського університету права: Український науково-теоретичний часопис*. Київ, 2005. № 3.
5. Москаленко В.В. Социализация личности. Киев, 1986.
6. Європейський правовий вимір гендерно чутливої політики / Н.М. Оніщенко, О.В. Матвієнко, С.В. Береза, М.О. Томашевська ; НАН України ; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького ; Центр правових досліджень гендерної політики. Київ : Юридична думка, 2005.
7. Орешов М.С., Сприридонов Л.И. Общественное мнение и право. Ленинград, 1985 .
8. Правовое воспитание молодежи / Н.И. Козюбра, В.В. Оксамытный, П.М. Рабинович и др. ; отв. ред. Н.И. Козюбра. Киев : Наукова думка, 1985.
9. Синцова Л.К. Социализация личности и ее правые формы: автореф. дисс. ... канд. филос. наук. Ленинград, 1986.
10. Циба В.Т. Соціологія особистості: системний підхід. Київ, 2000.

Shvachka V.Yu. RELATIONSHIP OF NATURAL AND DIRECTED MEANS OF LEGAL SOCIALIZATION OF THE PERSON IN MODERN CONDITIONS OF DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN SOCIETY

The article investigates the theoretical foundations of the ratio of natural and purposeful means of legal socialization.

On the basis of the analysis of the legal literature, the main means of legal socialization of the individual, including in the current conditions of development of Ukrainian society, are identified. In the process of legal socialization, the individual is exposed to both natural uncontrolled subjective means and objective living conditions, as well as socially controlling purposeful activity of state and public bodies and organizations.

The spontaneous influence on the individual in the process of legal socialization is exercised through direct communication of people in daily life, as well as as a result of various social, legal situations of real life, witnessed or directly involved by the person. It is in the process of such constant interaction with other people that a person is exposed to the immediate social environment, within which he receives certain legal information, some of which is absorbed by him in the form of behavioral imperatives.

Purposeful, socially controlling processes of influence on the individual are realized primarily through the efforts of family, school, other educational and educational institutions, as well as the efforts of various public organizations through legal education.

It is substantiated that in the process of legal socialization the person is exposed to both natural uncontrollable subjective means and objective living conditions, as well as socially controlling purposeful activity of state and public bodies and organizations.

In order to accelerate and achieve positive results of the process of legal socialization of the individual, it is necessary to pay more attention to its purposeful ways, namely legal education. This will help to offset the negative impact directly on the environment.

Key words: *legal socialization, spontaneous factors of socializing influence, purposeful legal socialization, legal culture, legal consciousness, legal education.*